

maart
2015

DE ROSDOEK

153

**Van Tiendheffing
in de Bijbel naar
Grondbelasting
op basis van het
Kadaster in 1832**

Harrie Jenniskens

**De Witheren van
Postel in Eersel (2)**

Kees Cornelissen

**Wie was Meneer
Merckelbach?**

Piet Frints

Heemkunde en Taal

Harrie Grielen

Van de Boekenplank

Kees Cornelissen

*DE ROSDOEK is een uitgave van Heemkundige
Studiekring "De Acht Zaligheden"*

ISSN 1384-086X

HUISHOUDELIJKE **HULP & CO**

PARTICULIERE DIENSTVERLENING

€ 14,95
per uur

Kunt u in huis wel een paar extra handen gebruiken? Kies dan voor een hulp van Huishoudelijke Hulp & Co.

Aanmelden en/of informatie

website www.huishoudelijkehulpenco.nl

E-mail info@huishoudelijkehulpenco.nl

Telefoon (0497) 33 19 84

Ad Kokx v.o.f.

Witgoed

Sigarenmaker 10D
5521 DJ Eersel
Tel. (0497) 51 33 69
Fax (0497) 53 43 65
E-mail: info@adkokxwitgoed.nl
Internet: www.adkokxwitgoed.nl

reparatie en verkoop van was- en koelapparatuur

Van Tiendheffing in de Bijbel naar Grondbelasting op basis van het Kadaster in 1832*Harrie Jenniskens* 4**De Witheren van Postel in Eersel (2)***Kees Cornelissen* 13**Wie was Meneer Merckelbach?***Piet Frints*..... 19**Heemkunde en Taal (een antwoord en een suggestie)***Harrie Grielen* 24**Van de Boekenplank***Kees Cornelissen* 29**COLOFON**

DE ROSDOEK is een uitgave van Heemkundige Studiekring "De Acht Zaligheden".
Verschijnt 4 x per jaar. Volgende nummer in juni 2015.

Redactie:

K. Cornelissen, Eersel, 0497 - 512208

P. Frints, Eersel, 0497 - 512197

H. Grielen, Eersel, 0497 - 512897

E-mailadres redactie: h.grielen@upcmail.nl

Secretariaat:

E. Lavrijsen, Bogerd 70, 5521 ML Eersel, 0497 - 843909

E-mail: evert.lavrijsen@gmail.com

Website: www.hskdeachtzaligheden.nl**Heemkamer:**

Gevestigd in Kempenmuseum De Acht Zaligheden, Kapelweg 2, 5521 JJ Eersel

Contributie:

€ 25,00 per jaar (€ 14,00 per jaar voor medelid op hetzelfde adres)

Giften:

De Studiekring is aangemerkt als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Bankrekening: ABNAMRO 62.47.42.407 t.n.v. De Acht Zaligheden te Eersel

IBAN: NL83ABNA0624742407

VAN TIENDHEFFING IN DE BIJBEL NAAR GRONDBELASTING OP BASIS VAN HET KADASTER IN 1832

Inleiding

Dit artikel gaat vooral over de mogelijkheden om de informatie van 1832 met een computer eenvoudiger te kunnen gebruiken. Een werkgroep van onze heemkundekring heeft hiertoe alle gegevens uit 1832 ingevoerd in een database om tot een moderne digitale kaart te komen. De huidige leden van de werkgroep zijn: Mathieu Fransen, Harrie Grielen, Harrie Jenniskens, Pieter Mulder, Leo Spanjers, Frans Teunis en Leo Tielemans.

Kort wordt eerst ingegaan op de ontwikkelingen vanaf het heffen van tienden tot de invoering van het kadaster in 1832. Dit bevat voor die tijd uitgebreide en betrouwbare informatie: een momentopname van ons landschap en het gebruik daarvan door de mens. We kunnen met oudere belastinggegevens terug in de tijd. Vanaf 1832 zijn er meer overheidsregistraties zoals aktes van aankoop en hypotheek. Zo is ook een situatie op een later tijdstip vast te stellen.

Voorlopers van de kadastergegevens uit 1832

Eerste doel van de werkgroep was het overzetten van de oorspronkelijke kadastergegevens in een digitale kaart, waardoor deze gegevens veel toegankelijker zouden worden. Aansluitend zouden iets oudere bestanden met gegevens over ligging, grootte en gebruik, veelal tevens belastinggegevens, gebruikt worden om een koppeling te leggen tussen sectie en perceelnummer van 1832 en de voor die tijd gebruikte veldnamen van percelen. Hiermee wordt de locatie bekend van genoemde veldnamen in oudere archiefstukken.

Daarbij kwamen archiefstukken met verschillende benamingen naar boven. Bij deze jacht op veldnamen, zou je vergeten wat de achtergronden van deze documenten zijn en hun samenhang met de samenleving in voorgaande eeuwen. Daarom volgt hieronder een kort en zeker lang niet compleet overzicht.

Tienden

Tiende als kerkelijk goed

In de Bijbel wordt al gesproken (Deut.12:11) over het afdragen van tiende van de oogst aan de Tempel. \1 Ook de Romeinen kenden een belasting op bezit van onroerend goed. De naam kadaster stamt mogelijk van deze belasting(: capitastrum) af. \2 Een tiende is een vorm van winstbelasting, van oorspronkelijk een tiende deel. De regel was dat iedereen dat gedeelte van zijn oogst zou afdragen.

De tiende werd in Europa pas ingevoerd ten tijde van Pepijn III (714-768). Ze was bedoeld als een sociale belasting, ter financiering van de armenzorg, het levensonderhoud van parochiepriesters en de instandhouding van kerkgebouwen. Elk kreeg ca. éénderde deel hiervan. In gebieden waar de tiende pas in latere eeuwen werden ingevoerd, kwam er ook een deel toe aan de bisschop.

Tienden. Van kerkelijk goed naar leengoed.

Alhoewel de tiende in principe een kerkelijke en sociale belasting was, kwam ze op sommige plaatsen toch in lekenbezit. In dorpen waar een kerk tot stand gekomen was uit een lekeninitiatief (een eigenkerk van een dorpsheer bijvoorbeeld zoals in Oerle), eigende de eigenaar van de kerk zich de tiende soms onrechtmatig toe [usurpatie]. De kerkelijke overheid trad tegen dergelijke wantoestanden hard op.

Tienden waren er in veel varianten. Vlees- of bloeditienden hadden bijv. – net als vruchttienden – betrekking op de productie door boeren. Novale tienden waren er voor nieuwe gewassen of nieuw land, evenals specifieke tienden voor hop, wijn of hout.

De inning gebeurde aanvankelijk in natura, waarbij men letterlijk een tiende deel van een oogst op de velden ging ophalen. De tienden konden worden opgeslagen in een tiendschuur. De meest imposante schuren zijn die van uitgestrekte abdijdomen, zoals de tiendschuur van de Abdij van Herkenrode of van de landcommanderij van Alden Biesen. In latere tijden werd de tiende dikwijls verpacht aan een zgn. "tiendesteker" en werd ze ook voldaan in klinkende munt.

In het maatboek van Steensel uit 1792 staat als inleiding onderstaande tekst:

Annotie en Memorie Boek

op vrijdag den 30 maart 1792 door den Landmeter P.C. Bink begonnen en op dinsdag den 3 april 1792 geeijndigd landmeeting tot Steensel en hulp ter Pretentie en assistentie van Hendrik Keeris en Jan van der Heijden Schepenen, mitsgaders den Secretaris Adr. de Bie of iemant van zijnen wegen en waarbij de Landerijen vermits in clampen thiend verdeelt zijn zodanig opgemeten en genoteerd zoo en als dezelve in den clamp thiend gelegen zijn en wel met dit in dezen heyclamp gelegen de houtstraat ten zuiden Noordwaarts dezelve begonnen

Uit deze omschrijving blijkt, dat deze opmeting gebeurde in blokken, die ook gebruikt werden bij het innen van tienden. Een *clampen thiend* lijkt dus een voorloper van de latere Sectie in het kadaster.

In dorpen waar de tiende door meerdere partijen werd opgehaald, werd het inningsgebied zorgvuldig afgebakend.

Soms kan men nog hardstenen paaltjes aantreffen, die destijds dienst deden als afbakening van een tiendblok.

Figuur 1 - Een tiendpaal uit 1654 in Sint-Margriete in de Belgische provincie Oost-Vlaanderen in het noorden van Meetjesland tegen de Nederlandse grens bij Oostburg.

Afschaffing in Nederland

Pas met het inwerkingtreden op 1 januari 1909 van de Tiendwet 1907 verviel in Nederland de tiendplichtigheid. De gerechtigden van de tiendheffing werden door de regering schadeloos gesteld; de tiendplichtigen werden door de regering belast met een dertigjarige rente op hun grond, de tiendrente. \1

Cijns

Het woord cijns is afgeleid van het Latijnse *census*, schatting van het vermogen. Afhankelijk van tijd en plaats schreef men cijns, chijns, cens, tyns, tijns, thijns, tins enzovoorts.

Ontstaan

In de tijd dat het domeinstelsel of hofstelsel (vroegere middeleeuwen, globaal de periode van 500 tot 1000) werd ingevoerd kregen alle horigen de verplichting opgelegd om eens in het jaar in de vronhof van de heer hun hoofdcijns te voldoen. Dit was een *persoonlijke cijns*, door de horige zelf te betalen. Niet zozeer als belasting, maar veeleer als een jaarlijks teken van erkenning van de horigheid. Naast de persoonlijke cijns moesten horige hoevebewoners ook de vaste *grondcijns* betalen. Rond 1648 werd deze wijze van belasting heffen vervangen door de Verponding

Wat is een cijns?

Cijns is een recht op een jaarlijkse uitkering aan de grondheer uit onroerende goederen. Meestal betreft het landbouwpercelen, maar soms ook andere onroerende zaken, zoals molens. De cijns is ontstaan toen de cijns- of grondheer grond uit zijn bezit vrijgaf aan boeren om als landbouwgrond te gebruiken. Het cijnsrecht, is een van de heerlijke rechten. Eenmaal vastgesteld, werd ze genoteerd in een zgn. cijnsboek of cijnsregister. Die was 'eeuwig en onveranderlijk'. Ze kon worden verhoogd noch verlaagd, maar ook niet worden afgelost. De cijnsplicht erfde mee met de grond. Meestal werd volstaan met het noteren van de naam van de eigenaar van een perceel en het cijnsbedrag dat deze jaarlijks schuldig was. De nazaten van de eerste boeren en eigenaren van cijnspercelen, bleven jaarlijks betalen aan hun cijnsheer. Een

cijnsboek registreert per perceel meerdere opeenvolgende gebruikers (de cijnsbetalers) met hun familiebanden, Mede daardoor is het een bron van informatie is voor genealogen. De transcripties van een aantal cijnsboeken zijn beschikbaar en kunnen doorzocht worden, waarbij men er rekening mee moet houden dat de spelling van een naam soms anders is als verwacht. \3

Het recht op cijns kon wel overgedragen (verkocht) worden van een cijnsheer naar een andere persoon of instelling zoals een kerk of een klooster.

Tijdens de Franse Revolutie werd de feodaliteit in zijn geheel *afgeschaft*. Maar voor de boeren kwam geen verlichting: de cijns in werkelijkheid gewoon bestaan, zij het dan omgedoopt tot pacht. Bovendien werden de dwangmiddelen door de Franse revolutie aangescherpt. Waar het tiendrecht een vorm van belasting was, is het cijnsrecht een vorm van pacht.

Inning in natura

De cijns werd aanvankelijk voldaan in natura. Het meest voorkomend was betaling met kapoenen (vetgemeste hanen) en granen. Zo werd in 1587 bij de verkoop van een akker te Lieshout vermeld, dat het perceel belast was met *den thijns vanden gronde tot eenen capuijn int boeck van Lieshout*. Ook betalingen met vlas en vruchten waren gangbaar. Soms bestond de cijns aan kerken en kloosters uit het leveren van was voor het maken van kaarsen voor kerkverlichting. Dit zijn de zgn. *waschsynsen*, o.a. in Utrecht.

Inning in geld

In de late Middeleeuwen werd betaling in natura gaandeweg vervangen door betaling in geld. Door deze verschuiving maakte de persoonlijke band tussen heer en horige plaats voor een meer zakelijke betrekking. Mede hierdoor hield de horigheid op te bestaan.

Betaling in geld had het eerst plaats in de westelijke streken van de Nederlanden. Daar leidde de opkomende handel ertoe, dat geld het algemeen ruilmiddel werd. Reeds in de 11e eeuw werden de cijnsen aan de kerk te Gent in klinkende munt betaald. In de oostelijke en zuidelijke streken daarentegen bleef de voldoening in natura nog lang bestaan. Eerst in 1602 werd met de opheffing van het klooster Dikninge in Drenthe de cijns in natura

afgeschafft, dus lang nadat de horigheid hier had opgehouden te bestaan. \4 Omdat de eenmaal vastgestelde cijns voor een perceel grond eeuwig en onveranderlijk was, bleef in cijnsboeken en schepenakten de vermelding in natura onveranderd, ook al werd die inmiddels al lang in gefixeerde geldbedragen betaald. Dat blijkt uit een Lieshoutse schepenakte van 1707: *item alnogh anderhalff capuijn aen 't selve boeck, betaelt wordende met twaelff stuijvers.* \3

De grondheer kon zijn grond afstaan, bv. door verkoop; hij bedong dan behalve een koopsom een cijns. Ook bij doorverkoop van de grond blijft de cijns aan de grondheer of zijn erfgenaam verschuldigd.

Als de cijns niet op tijd wordt voldaan, wordt boete opgelegd. Is die niet betaald, dan neemt de heer de grond terug ("opwinning").

Als later de cijnzen geheel in geld zijn omgezet wordt de grondheer in feite een cijnsheer met louter financiële relaties. Die hebben niets meer te maken met zijn oorspronkelijke hiërarchische betrekkingen tot de gebruikers van zijn grond. Men kent nog slechts de cijns en is vaak vergeten welke gronden met die cijns samenhangen. Financiële geschillen worden aan de dingbanken voorgelegd. \5

De oude cijnsboeken zijn een goede bron gebleken voor genealogisch onderzoek.

Bede of koningsbede

De bede is ontstaan in de 13de eeuw en was oorspronkelijk bedoeld om bijzondere uitgaven van de vorst te financieren. In tijden van nood richtte hij zich tot de Staten met het verzoek (bede) een geldsom bijeen te brengen. De Staten konden hun toestemming moeilijk weigeren. Aanvankelijk werden deze verzoeken slechts bij uitzondering gedaan, maar langzamerhand werden ze steeds talrijker. De bede werd een gewone belasting. De Staten legden die op aan de steden en dorpen. Deze sloegen de belasting om over de inwoners in de vorm van een belasting op onroerende goederen. Voor zover het grond betrof, werd de bede aanvankelijk alleen over akkergrond omgeslagen. \6

Tot 1648 werd het maatboek gebruikt om te berekenen hoeveel bede betaald moest worden. Het maatboek is de voorloper van het Kadaster. In Brabant werd in het maatboek van akkerpercelen opgetekend wie de eigenaar was, wie de akkers gebruikte en hoe groot ze waren. Na verloop van tijd - veel percelen waren inmiddels opgesplitst en nieuwe akkers ontgonnen - werd het maatboek vernieuwd en opnieuw benoemd, genummerd en gemeten. \7

Oorspronkelijk had elk graafschap of hertogdom, elk gewest zijn eigen Staten. In de Nederlanden kwamen deze bijeen in de Provinciale Staten die elk een vertegenwoordiging hadden in de Staten-Generaal, meestal in Brussel samengeroepen wanneer de regerende gezagsdrager(s) weer eens in geldnood zat. en een bede moest verleend worden. Dit werd dan vaak benut om nieuwe vrijheden te bepleiten. De heersers van de Lage Landen waren niet happig om de Staten-Generaal bijeen te roepen. Liever richtten ze zich tot de afzonderlijke Staten van iedere provincie.

Met het Plakkaat van Verlatinghe verklaarden de Noordelijke Staten-Generaal in 1581 de vorst vervallen (verlaten) van zijn macht.

Staten of Staten-provinciaal bleef de benaming voor het dagelijks bestuur in een gewest in de periode 1581-1795 tijdens de Tachtigjarige Oorlog. \8

Na de vrede van Münster (1648) werden in het huidige Noord-Brabant, naast de bede, de verpondingen ingevoerd. Deze belasting werd niet alleen geheven over akkerpercelen, maar ook over weilanden en heidepercelen. In maatboeken van na die tijd werden dus alle percelen vermeld.

In het Quohier der "Verpondingen en Beede over Eersel vernieut in 1769" blijkt dat de hoogte van de belasting alleen afhing van de grootte van elk perceel. De relatie tussen de hoogte van de opbrengst en de hoogte van de belasting was dus beperkt. (Quohier of kohier = rekenboek, registratie)

Verponding

De verponding was een vorm van grondbelasting, die tussen 1648 en 1832 werd geheven. Op 1 oktober 1832 werd ze

opgevolgd door de invoering van de grondbelasting die op het kadaster was gebaseerd. \9

De gegevens die nodig waren om het bedrag aan verponding uit te rekenen, werden opgetekend in verpondingkohieren, die op de maatboeken waren gebaseerd. \7

Een kohier is een administratief stuk, voor optekening van de gegevens op basis waarvan een bepaalde belasting tot stand kwam. Tussen 1648 en 1832 werden gegevens over grondbezit werden opgetekend voor heffing van grondbelasting. \10

In het RHCe (Regionaal Historisch Centrum Eindhoven) komen we zulke kohieren kort na 1648 al tegen. Voor Duizel bijv. uit de jaren 1656 tot 1785.

De belastingkwestie in Brabant.

Na 1648 verviel de heffing van de Brusselse belastingen. De belastingpolitiek van de Staten-Generaal was er op gericht zoveel mogelijk geld uit het wingewest te halen. Van invloed van de bevolking was geen sprake, zodat men ongeremd lasten op kon leggen. De belastingen waren a) qua tarief te hoog, b) niet aangepast aan de situatie en c) volstrekt verloren voor het gewest. Niets van de opbrengst werd in het gebied besteed.

Enkele voorbeelden ter illustratie: De Staten-Generaal voerden een nieuwe belasting op onroerend goed in: de *verponding*. De vroeger door Brussel geheven belasting op onroerend goed, de *bede*, bleef men echter ook na 1648 gewoon innen.

In de Meierij werd geen verschil gemaakt tussen slechte en betere grond: *alle* grond werd belast op basis van het hoogste in Holland geldende tarief. Terwijl in Holland de verpondingsgelden overeenkwamen met ongeveer 8% van de opbrengst van de landerijen, beliep deze som in Brabant (de *bede* inbegrepen) soms bijna 50% daarvan.

In de Meierij betaalde men gemiddeld per ha *f* 5,00 in Gelderland *f* 1,70, in Holland *f* 3,30.

De landbouw werd bovendien belast met het hoorngeld, een belasting op vee *èn met het besaeyt*, een belasting op productief bouwland. In Holland, waar de akkerbouwbedrijven het besaeyt en de veeteeltbedrijven het hoorngeld moesten opbrengen, kon men spreken van een aangepaste belasting. In de Meierij waren alleen gemengde bedrijven, zodat de boer hier *beide* belastingen moest opbrengen. Met als gevolg dat men om op het hoorngeld te bezuinigen de veestapel moest inkrimpen. Dat had een

kleinere mestproductie ten gevolge, waardoor bouwland braak moest blijven liggen.

De Brabanders werden als vreemdelingen beschouwd. Daarom werden zij belast met convoor- en licentgelden, in-, uit- en doorvoer- rechten, die zelfs geheven werden van goederen die binnen de Meierij zelf werden vervoerd. \11

Bovenstaande discriminatie van de Generaliteitslanden is in latere publicaties genuanceerder beschreven en zelfs als onjuist aangeduid. De gehanteerde criteria voor de belasting leidden tot een relatief zware last voor slechtere gronden. En die kwamen in Brabant veel voor. Dit heeft uiteindelijk een betere set van criteria in het kadaster van 1832 tot gevolg gehad. [wordt vervolgd]

Harrie Jenniskens

Bibliografie

1. Tiende [Online] // wikipedia. - 15 10 2013. - 15 07 2014. - <http://nl.wikipedia.org/wiki/Tiende>.
2. Kadaster [Online] wikipedia. - 14 04 2014. - 26 08 2014. - <http://nl.wikipedia.org/wiki/Kadaster>
3. Cijnsboeken [Online] // geschiedenis van Bergeijk. - 00 01 2012. - 15 07 2014. - <http://www.geschiedenisbergeijk.nl/cijnsboeken>
4. Cijns [Online] // wikipedia. - 21 01 2014. - 15 07 2014. - <http://nl.wikipedia.org/wiki/Cijns>.
5. Cursus Prehistorie en geschiedenis van de omgeving Eindhoven [Boek] / aut. Kakebeeke A.D.. - Eindhoven : Gemeentearchief Eindhoven, 1975, blz.52.
6. Bede (belasting) [Online] // wikipedia. - 15 06 2014. - 18 07 2014. - [http://nl.wikipedia.org/wiki/Bede_\(belasting\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Bede_(belasting)).
7. Maatboek [Online] // wikipedia. - 22 07 2011. - 15 07 2014. - <http://nl.wikipedia.org/wiki/Maatboek>.
8. Staten [Online] // wikipedia. - 10 05 2014. - 18 07 2014. - <http://nl.wikipedia.org/wiki/Staten>.
9. Verponding [Online] // wikipedia. - 13 06 2011. - 15 07 2014. - <http://nl.wikipedia.org/wiki/Verponding>.
10. Kohier [Online] // wikipedia. - 04 08 2010. - 17 07 2014. - <http://nl.wikipedia.org/wiki/Kohier>.
11. Cursus Prehistorie en geschiedenis van de omgeving Eindhoven [Boek] / aut. Kakebeeke A.D.. - Eindhoven : Gemeentearchief Eindhoven, 1975, blz.68.

DE WITHEREN VAN POSTEL IN EERSEL (2)

In 1559 stelde paus Paulus IV als krachtzet tijdens de Contrareformatie negen bisdommen in de Nederlanden in die tot dan toe behoorden tot de bisdommen Keulen en Luik. Een van deze nieuwe kerkelijke gebieden is het bisdom 's-Hertogenbosch, Den Bosch. We wonen in een grensgebied en hier vinden in de loop van jaren veel verschuivingen in de wereldlijke en geestelijke politiek plaats. Zo behoorde Retie met Werbeek vanaf 1731 tot het bisdom Mechelen.

Wanneer we dit bijgaande kaartje uit "Nieuwe Geografische Nederlandsche Reise- en Zak-Atlas", in 1773 te Amsterdam uitgegeven door Jan Christiaan Sepp, goed bekijken, zien we allerlei gegevens waarvan we ons nauwelijks bewust waren: 1 de (schuil-)kerken van Hooge Mierde en Reusel staan net over de grens van het rijk van de Verenigde Nederlandse Provinciën. 2 de abdij van Postel en ook Lommel liggen binnen dit gebied. 3 Luiksgestel ligt buiten dit gebied in het bisdom Luik en behoort nog niet tot het Generaliteitsgebied; -pas in 1839 werd Lijksgestel definitief Nederlands grondgebied en Lommel deel van het Koninkrijk België.

Wat nu belangrijk is, de abdij van Postel, tot 1619 een priorij van de abdij van Tongerlo en vanaf dit jaar een zelfstandige abdij, behoorde tot het bisdom 's-Hertogenbosch. Het is dan ook vanzelfsprekend dat veel Norbertijnen van Postel het pastoraat vervulden in allerlei dorpen waar een seculiere priester van het bisdom in de reformatorische wereld het hoofd nauwelijks boven water kon houden. In die moeilijke tijd konden de reguliere priesters, de witheren, zo nodig een beroep doen op hun kloostergemeenschap.

Norbertijnen van Postel- en ook die van de abdij van Tongerlo-treffen we dan ook aan in veel dorpen in het bisdom 's-Hertogenbosch, ook verder weg dan de Kempen, b.v. in Someren waar straatnamen als Postel, Postelpark, Postelstraat en Floreffestraat nog herinneren aan het pastoraat van de Norbertijnen van Postel.

Wij beperken ons in deze aflevering tot de witheren die in het dorp Eersel werkzaam geweest zijn.

Pater Henricus Bertrandt is in Rosdoek 150 reeds aan de orde geweest.

In Eersel hebben tot 1619 steeds seculiere priesters van het bisdom Luik en daarna van het bisdom 's-Hertogenbosch de pastorale zorg vervuld. Toen Petrus Anselmus Verhoeven in 1619 stierf, kon de bisschop niet over een nieuwe herder voor de parochie Eersel beschikken.

Johannes Dierickz Roymans

De abdij van Postel, gelegen in het bestuursgebied van de Staten-Generaal, gaf deze taak aan Johannes Roymans, de eerste witheer in ons dorp. Geregeld had hij te maken met de ellende die zowel de geuzen als de Spaanse troepen veroorzaakten. Hij hoorde van de verovering van 's-Hertogenbosch in 1629 door Frederik Hendrik die daarna leidde tot een vervolging van de katholieken in de Meijerij en de Kempen. De Spaanse troepen die ondanks hun plunderingen voor het gevoel van de bevolking enige bescherming hadden geboden, trokken zich uit de streek terug, zodat ze volkomen aan de willekeur van de Staatse troepen was overgeleverd. Vooral in de jaren 1633 tot 1637 plunderden ze de kerk van Eersel; alles wat enige waarde of voor de katholieken bovendien een gevoelswaarde had, werd gestolen of vernietigd.

Pastoor Roymans schrijft in zijn memoriaal: Het hoogheilig sacrament, den heiligen olie met de zilveren busjes, een kelk en andere sieraden der kerk hebben we toen verloren. Tot overmaat van ramp heerste in deze tijd de pest, en wel zo fel dat hieraan 32 parochianen in 1635 stierven. Het pastorale werk werd aldoor zwaarder: alle priesters werden eind december 1636 door de "kettters" in ballingschap gezonden en uit het vaderland verdreven. Gelukkig hadden de katholieken nog hun kerk. Toen die, evenals de Mariakapel, in 1648 na de vrede van Munster aan de enkele protestanten overgedragen moest worden, werd de taak voor pastoor Roymans bijna onmogelijk. Hij kon de zielzorg nog slechts in het geheim uitoefenen. In Luijksgestel, waar de Staten-Generaal geen zeggenschap hadden, konden de katholieken met hun pastoor in de zgn. heikerk hun wekelijkse vieringen houden. Het was wel twee uur lopen, een harde tijd. Roymans moest steeds op zijn hoede zijn voor het speuren van enkele protestanten die probeerden hem zijn werk onmogelijk te maken. Al vanaf 1650 had hij bij zijn zielzorg de hulp van een jonge medebroeder, Nicolaas Sichmans die pastoor in Duizel was en hem hielp in drukke en moeilijke tijden. Hij liet zich niet

intimideren, ook al werd hij in 1663 enige tijd gevangen gezet, maar op last van de Staten-Generaal weer vrijgelaten. Samen met veel parochianen zocht hij in de tijd dat de pestziekte in de streek rondwaarde, steun bij Onze Lieve Vrouw ter Sneeuw in Werbeek. Ongetwijfeld heeft hij nog meegemaakt dat het houten kapelletje van 1646 vervangen werd door de huidige stenen kapel van 1665. Hij voelde het als een zegen dat hij lid was van een kloostergemeenschap die ondanks de eigen moeilijkheden met de protestantse overheid voor hem en zijn confrater steeds een steun en toeverlaat was.

Na een periode van 50 jaar zielzorg in een zeer moeilijke tijd is pastoor Roymans in 1670 overleden.

Nicolaas Sichmans, zijn medebroeder, werd bijna vanzelfsprekend zijn opvolger die al veel jaren als assistent lief en leed met pastoor Roymans gedeeld had, toen hij pastoor in Duizel was. Hij werd tevens aangesteld als deken van het dekenaat Hilvarenbeek. Abt Egidius Janssen schatte de talenten van deze confrater uit Sint-Oedenrode goed in. Ook pastoor Sichmans kende de achterklap: vermomd als voerman moest hij dikwijls de sacramenten gaan toedienen bij zieken en stervenden. Hij was zoon van een bemiddelde familie, die de bouw van de stenen kapel van O.L.Vrouw ter Sneeuw mede mogelijk gemaakt heeft. Hij heeft de Eerselse bedevaart naar Werbeek ingesteld en de broederschap hiervoor opgericht.

Na de inval van de Franse legers van Lodewijk XIV werd het beleid van vervolging een beetje verzacht en mochten de katholieken, die hun kerken hadden moeten overdragen aan de hervormden, schuurkerken bouwen mits die niet het uiterlijk van een kerk hadden. Pastoor Sichmans was tevreden met zijn nieuwe "kerk" die in Eersel gestaan heeft op de plaats waar later het inmiddels afgebroken klooster stond. Na 25 jaar kerken in de schuurkerk in Luijksgestel was dit een verademing voor de Eerselnaren en hun pastoor.

In 1685 moest pastoor Sichmans zijn Eersel verlaten. Zijn confraters hadden hem tot abt gekozen. Hij mocht staf en mijter dragen, het recht dat aan zijn voorganger abt Gaillard in 1679 was verleend door paus Innocentius XI.

Henricus Bertrandt, geboren in 1659 en priester gewijd in 1683, is als zijn opvolger slechts van 1685 tot zijn vroege dood in 1699 pastoor in Eersel geweest. Zie Rosdoek 150 pag. 24 t/m 28.

Reinerus Blox, een geboren Eerselnaar, was ook weer een zeer geziene pastoor. Na plundering door Franse soldaten die het grensgebied steeds onveilig maakten, kon iemand die in problemen gekomen was, een beroep doen op de hulp van de abdijgemeenschap, die zelf evenmin van de oorlogsellende gespaard was gebleven; toch zorgde de pastoor wel voor die hulp. De pest was voor iedereen een verschrikking, ze eiste veel levens bij jong en oud. Maar ook de runderpest was een ramp. Het weinige bezit dat men had, was voor de meesten van grote waarde. Dit ondervonden veel dorpingen toen een krankzinnige vrouw een ernstige brand had gesticht. Zij waren hun schamele bezit kwijt en zochten steun bij hun pastoor Blox. Ook hij kreeg een ramp te verwerken. Tijdens een zware storm in 1709 waaide de spits van de toren en stortte op het schip van de kerk die voor het gevoelen van de meeste Eerselnaren ten onrechte in verkeerde handen was gekomen. Zij hoopten immers dat zij hun kerk eens wel zouden terugkrijgen; pastoor Blox had hier weinig vertrouwen in.

Omdat zijn gezondheid niet al te best was, kreeg hij in 1718 zijn confrater Heessels als assistent. Hij heeft niet lang van hem steun mogen krijgen, want hij is in 1719 al gestorven.

De abt van Postel vond het vanzelfsprekend dat hij Heessels zou benoemen maar er waren enkele parochianen die hierover anders dachten. Al sinds 1620 hebben de witheren zorg gedragen voor de Eerselse katholieken, die hun hiervoor en voor de vaak financiële steun zeer dankbaar waren. Maar de wereldgeestelijken meenden dat de tijd rijp was om in de parochies waar zij voorheen de pastorale zorg verrichtten, die weer konden hervatten. Hiervoor pleitten de pastoors Hurkmans van Leende en Wijnants van Eindhoven, een Eerselnaar van geboorte.

De apostolisch vicaris Govaerts stemde in met de benoeming van De Pauw, een kapelaan in Dinther, maar het merendeel van de parochianen is het er niet mee eens. Het conflict loopt hoog op, het komt zelfs tot ongeregelheden. De pas benoemde pastoor De Pauw richt zich tot het gezag, het plaatselijk gezag en uiteindelijk beslist in het Generaliteitsland de Staten-Generaal. De

kwartierschout van Eindhoven krijgt zelfs tweemaal de instructie "den gemelten monnick van Postel te removeren uijt Eersel". En dat gebeurt tenslotte, de norbertijn Heessels keerde terug naar zijn abdij.

Hiermee sluit voorlopig de rij van norbertijnen van Postel die zich in Eersel voor de pastorale zorg ingezet hebben.

Na de vrede van Munster in 1648 begint voor de katholieken die hun kerken en kapellen hebben moeten afstaan aan de gereformeerden, de periode van schuilkerken. Zij hebben bijna twee eeuwen geen eigen pastoor voor hun zielzorg gekend.

De laatste norbertijn die in Eersel werkzaam is geweest, is Adrianus Mulders.

Adriaan Mulders, geboren op 12 november 1770 in Moergestel, deed met Pasen 1782 de Eerste H. Communie in de parochiekerk die bediend werd door de norbertijnen van de abdij van Tongerlo. Het is dan ook niet verwonderlijk dat hij op 15-jarige leeftijd na zijn Latijns-Griekse studie als postulante bij de norbertijnen van Tongerlo intrad. Reeds op 30 augustus 1795 werd hij als novice onder de kloosternaam Gerardus met het witte habijt gekleed, een jonge frater-wittheer. Lang heeft hij niet in dit klooster kunnen verblijven; in september 1796 werd deze abdij evenals zoveel andere door de Franse revolutionairen opgeheven. Gerardus was evenals 5 andere novicen een felle tegenstander van de ongehoorde onderbreking van zijn noviciaat. Een kloosterleven was hiermee onmogelijk geworden. Na een paar maanden theologie-studie in Leuven waar ook de universiteit reeds in september 1797 gesloten werd, heeft hij na een verblijf van een half jaar in het vertrouwde Moergestel zijn studie in mei 1798 hervat in het nieuwe seminarie in 's-Hertogenbosch. Op 30 november 1799 werd hij in Duitsland priester gewijd. In augustus 1800 kreeg hij van de apostolisch vicaris van 's-Hertogenbosch Antonius van Alphen zijn benoeming tot kapelaan in Deurne. Over de periode tot 24 april 1811 zijn nog geen gegevens bekend. Wel weten we dat Adriaan Mulders op deze dag benoemd werd als deservitor (plaatsvervanger), niet als pastoor, in Eersel waar de vorige pastoor Henricus van de Meulenhof drie dagen eerder overleden was. Pas op 13 juli 1814 werd hij door de vicaris tot pastoor van Eersel benoemd.

Weinig is er over de periode van de drie jaar dat Mulders in Eersel zijn pastoraal werk verrichtte bekend. Wel heeft hij te kennen gegeven dat hij behoefte had aan het gevoel van saamhorigheid van een reguliere orde, zoals die van de norbertijnen. Hij verlaat de parochie Eersel dan ook in juli 1817 en treedt op 8 augustus 1817 in de orde van de jezuiten in waar hij zijn noviciaat van één jaar in Parijs begint. Het is onduidelijk waarom hij niet gekozen heeft voor de orde van de norbertijnen waar hij in zijn jonge jaren zijn roeping meende te vinden.

Na een periode van drie jaar als vice-praeses van het klein seminarie verliet Adriaan Mulders Culemborg. Vanaf 1821 heeft hij een arbeidzaam leven geleid als kapelaan van de regulierenkerk aan de Molenstraat in Nijmegen tot zijn dood op 24 februari 1837.

Na Adriaan Mulders heeft geen enkele norbertijn meer de pastorale zorg in de parochie Eersel uitgeoefend.

Kees Cornelissen

Literatuur:

Lieve-Vrouw-Abdij der Norbertijnen te Postel, 2011, heruitgave.

C. Cornelissen en A.D. Kakebeeke, in Duizel-Eersel-Steensel Volksleven en Verleden, deel 1. Helena, of de Troebelen te Eersel Anno 1719, blz.75-79.

A.Dams en anderen, Eersel Duizel Steensel Drie Zaligheden, een bijdrage tot haar geschiedenis.

WIE WAS MENEER MERCKELBACH?

Interessant is de vraag wie was toch die mijnheer Merckelbach dat een straatnaam naar hem vernoemd is?

De Merckelbachstraat ligt in Eersel-Zuid en is een zijstraat van de Pankenstraat.

Het gemeentebestuur moet ongetwijfeld goede reden gehad hebben om de Heer Merckelbach middels een straatnamenbordje voor de vergetelheid te bewaren.

Op 9 mei 1966 heeft de gemeenteraad van Eersel de straatnaam "Merckelbachstraat" vastgesteld naar aanleiding van een voorstel van de heer Kakebeeke, die hiermee beoogde de gedachtenis aan een zekere Johannes Georgius van Merckelbach levend te houden.

Op het desbetreffende straatnamenbord stond oorspronkelijk:

*"Merckelbachstraat
diplomaat +/- 1648, geboren te Eersel"*

Een oude Eerselse legende vertelt namelijk dat deze Johannes Georgius op een kasteel in Eersel, genaamd 't Hof, gewoond zou hebben en een belangrijke rol gespeeld zou hebben als diplomaat bij het afsluiten en ondertekenen van de Vrede van Munster in 1648.

Dit kasteel zou volgens een notitie van A.C. Brock van rond 1825 gelegen hebben op de weg naar Hapert. *"Als men van de kom van Eersel den zandweg volgt langs den z.g.n. Drietip naar het gehucht Dalem komt men langs het z.g.*

"Hof, waar in vroeger eeuwen een kasteel stond".

Latere geschiedschrijvers - waaronder meester C. Rijken in 1921, nemen deze feiten voor waarheid over en voegen daar nader informatie aan toe.

Onderwijzer Piet Kwinten borduurt in 1948 op dit thema verder en gebruikt de legende in een door hem uitgeschreven en geregisseerd toneelstuk.

Toch heeft de gemeente op haar besluit van 1966 moeten terugkomen want uit nader onderzoek is gebleken dat hier 2 personen met dezelfde naam in het geding zijn en de bedoelde diplomaat in het geheel niets van doen had met Eersel.

Degene die in deze zaak de ware werkelijkheid heeft vastgelegd is een zekere Rudolf Merkelbach wonende in Lieshout, die in oktober 1988 een dissertatie schreef met als onderwerp

*EEN EERSELSE LEGENDE
de familie Mer(c)kelbach en kasteel 't Hof*

waarmee hij met middels uitgebreid genealogisch en historisch onderzoek aantoonde dat de voornoemde Johannes Georgius Merckelbach welke in 1648 als diplomaat mede verantwoordelijk was voor het afsluiten van de Vrede van Munster niets van doen had met Eersel en er mogelijk hooguit "familie" gehad zou kunnen hebben .

Dat laatste is een mogelijkheid want er leefde in die tijd (17e eeuw) namelijk ook een Greorgius Merckelbach in Eersel, afkomstig uit het Belgische Tienen.

In de Eerselse archieven wordt hij een aantal malen "*Goris den Smeth*" genoemd, hetgeen duidt dat zijn beroep smid geweest zal zijn.

Hij huwde in 1670/71 met de Eerselse Petronella (Perijn) Huysmans en uit het huwelijk werden 8 kinderen geboren.

In de archieven van de kerk van Eersel ontbreken de D.T.B.-boeken van het einde van de 17e eeuw. Deze zijn waarschijnlijk door berovingen en vernielingen van de kerk verloren gegaan. Ofschoon het vak van smid niet uit te vlakken valt kan dat nog geen reden zijn om te worden herdacht middels een straatnamenbordje.

De conclusie van zijn onderzoek is dat de diplomaat Johannes Georgius Merckelbach inderdaad een belangrijke rol gespeeld heeft als diplomaat bij de totstandkoming van de Vrede van

Munster in 1648, maar geen directe relatie met Eersel had, laat staan dat hij in Eersel zou hebben geleefd. Over zijn levensloop - die zich geheel in Duitsland afspeelt, is veel bekend. Hij is geboren in Speyer (1609) en gestorven in Sulzburg (1680) en er bestaat van hem zelfs een pentekening met de volgende latijnse tekst :

" Johannes Georgius van "Merckelbach Raad van den Allerhevenste vorst en heer Frederik. De markgraaf van Baden en Hochbergen enz., afgezant bij het vredesverdrag van Munster en Osnabruck "

Op geen enkele manier is er een relatie met Eersel gevonden.

Het is al met al een mooi verhaal. Wat het verhaal pas echt interessant maakt is dat voornoemde Rudolf Merckelbach uit Lieshout, als nazaat van de (Eerselse) familie Merckelbach, een originele prenttekening van de Duitse diplomaat Georgius Merckelbach in zijn bezit heeft en die gekregen heeft uit de erfenis van een familielid.

Deze prent is van generatie op generatie in de familie doorgegeven.

Hoe en waarom deze prent in de Nederlandse tak is terechtgekomen zal altijd wel een groot vraagteken blijven, maar merkwaardig is het op zijn minst. Zou er in de periode vòòr de 17e eeuw toch een familieband bestaan hebben tussen de Duitse tak van de "Merckelbachs" en de Belgische? Of is de Eerselse Greorgius per stom toeval tegen deze prent aangelopen? Wie zal het zeggen?

Maar het verhaal gaat nog verder.

Zoals in de aanhef van dit artikel vermeld zou er in de 17e eeuw een burcht in Eersel gestaan hebben waarvan de familie Merckelbach eigenaar zou zijn geweest.

Tallose mensen hebben in de loop der tijden naspeuringen gedaan naar het bestaan en de locatie van deze burcht, maar nergens zijn harde bewijzen gevonden voor haar bestaan.

Verhalen over deze voormalige burcht zijn er genoeg.

Nooit is er echter een antwoord gevonden op de vraag waarom de naam Merckelbach met deze burcht in verband werd gebracht en of er ooit een Merckelbach in het kasteel gewoond heeft.

Dat er ooit in Eersel een kasteel of burcht gestaan zal hebben is echter zeker mogelijk gegeven de vele verhalen uit "de overlevering" en het feit dat er al in de 14e eeuw een schepenzegel van Eersel bestond met daarop de beeltenis van een burcht.

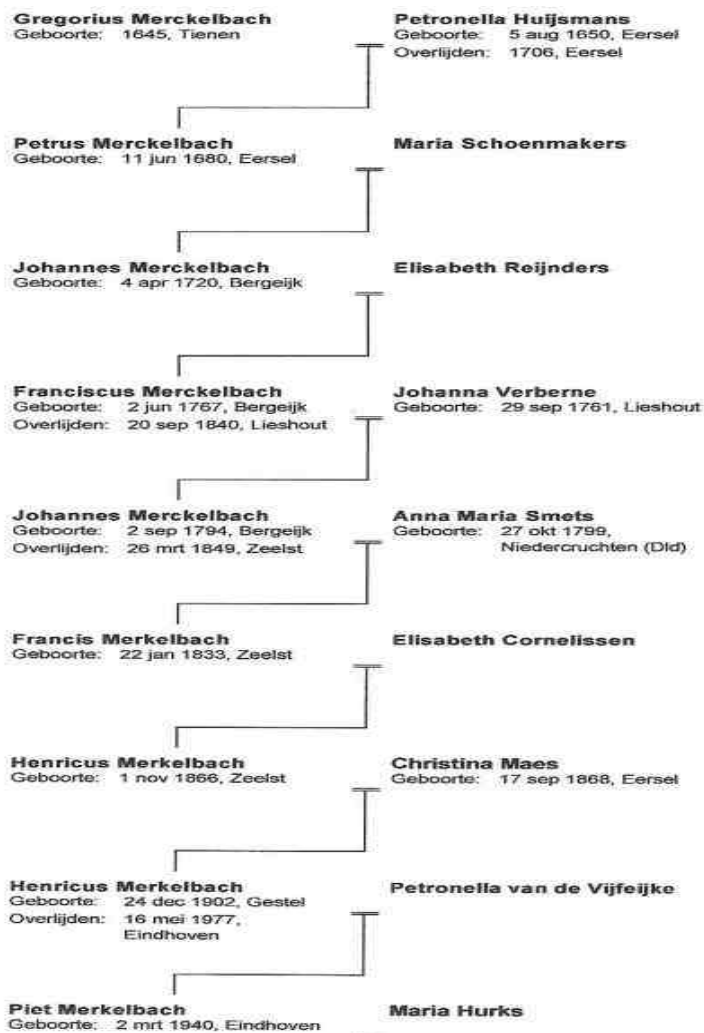
Op basis van met name de naspeuringen van Rudolf Merckelbach uit Lieshout heeft de gemeenteraad terecht het straatnamenbordje aangepast en de bewoording "*diplomaat +/- 1648 geboren in Eersel*" naderhand verwijderd. Overigens bevat de website van Rudolf Merckelbach uit Lieshout een overvloed aan informatie over de diverse takken van de familie Merckelbach.

Wat dat betreft is Eersel heel dun bezaaid met nakomelingen van de eerder genoemde smid Merckelbach. Ofschoon het huwelijk van "*Goris den Smeth*" met Petronella Huysman met 8 kinderen rijkelijk werd gezegend, leeft er in de persoon van Piet Merckelbach nog slechts één directe afstammeling van hem in Eersel.

Bijgaand is zijn stamboom weergegeven. Hieruit valt vast te stellen dat de naam in 1833 in de gemeente Zeelst is veranderd en voortaan geschreven wordt zonder "*c*".

Tijdens een gesprek met Piet Merckelbach vertelde hij dat toen hij in Eersel in 1971 in Eersel kwam wonen en grond kocht van de gemeente voor de bouw van een nieuwe woning, de dienstdoende ambtenaar Wintermans hem een schilderij toonde van een zekere Merckelbach. Piet Merckelbach heeft er nog altijd spijt van dat hij destijds niet geprobeerd heeft om dat schilderij te kopen. Naar aanleiding van dit verhaal heeft ondergetekende recentelijk navraag bij de gemeente gedaan, maar helaas - ondanks intensieve naspeuring door de betreffende ambtenaar Petra Kolen op de zolder van het gemeentehuis, is er geen nieuw doek van een mogelijk Duitse of Eerselse Merckelbach boven water gekomen en daar zullen we het voorlopig mee moeten doen.

Piet Frints

Gravure van Johannes Georgius van Merckelbach.

De in bijgaand artikel vermelde gravure is in 1649 vervaardigd door de Vlaamse schilder Anselmus van Hulle en werd gegraveerd door de Vlaamse graveur Mattheus Borrekes.

Het was de Prins van Oranje die opdracht gaf om van alle ondertekenaars van het verdrag van Mînster een gravure te maken.

De wapenspreuk die rond het hoofd van Johannes Georgius Merckelbach staat, luidt " ET MALE HABENDO BENE SPERANDO " (Vrij vertaald : Ook in slechte tijden goede moed houden .)

HEEMKUNDE EN TAAL

Een antwoord en een suggestie.

In Rosdoek 151 schreef Frans Teunis over Heemkunde en taal. Hij deed dat naar aanleiding van een artikel uit het tijdschrift Neerlandia. Dit gaat over spreuken en gezegden die op grappige wijze een situatie belichten, doordat ze net even anders worden gebruikt. Het zijn vaak spreekwoordparodieën of pseudo-spreekwoorden. Het genre is al heel oud – in ons land zeker van vóór 1500! - en is in de taalkunde bekend als apologische zegswijzen¹. Een apoloog is een kort, anekdote-achtig vertelsel met een moraal. Frans vraagt zich af, of er vanuit de leden niet meer van zulke taligheden te halen zijn en denkt zelfs aan een vaste rubriek.

Geen dagelijkse taal

Om met het laatste te beginnen: elke redactie moet goed nadenken voor ze in haar tijdschrift een vaste rubriek introduceert. Onze redactie heeft er ervaring mee. In de Rosdoek is Van de Boekenplank de enige die er vrijwel altijd is. Toch doet het ook hier zich af en toe voor, dat er 'niks' is. Van de twee andere rubrieken die we als min of meer 'vast' wilden introduceren, komt alleen die van de Eerselse families op gang. Bij de Straat- en Veldnamen – ook als "vast" bedoeld - lukt dat minder goed, al komt die zeker nog terug.

Onze Rosdoek is sterk afhankelijk van losse bijdragen die tevoren qua omvang moeilijk in te schatten zijn. Niet alleen moet er per nummer dus voldoende ruimte zijn, zekere regelmatige 'aanvoer' van nieuwe bijdragen is nodig voor een vaste rubriek. Is die aanvoer er niet, dan stukt zo'n rubriek onherroepelijk. Het is lastig om zo'n regelmatige stroom van nieuwe artikelen in gang te houden.

Daar komt bij, dat de grappige zegswijzen die in Heemkunde en taal door Frans zo smakelijk worden opgediend, in onze eigen, dagelijkse taal helemaal niet zo gemakkelijk te vinden zijn. Ga eens na: welke kun je zelf noemen en hoeveel meer ken je er dan nog?

¹ Dr. C.Kruyskamp verzamelde er bijna 700 in zijn Apologische spreekwoorden ('s-Gravenhage 1947).

Verdwenen herinneringen?

Als ik bij mezelf te rade ga, beseft ik dat ik er nauwelijks een weet. Wat erger is: ook aan allerlei uitdrukkingen en zegswijzen uit mijn (Tilburgse) jeugd, schort het nogal. Hoewel niet echt opgegroeid in de plaatselijke taal – “geen dialect, maar een plat” – ben ik er wel in thuis. De speelplaats! Toch weet ik me daarvan maar weinig uitdrukkingen of zegswijzen te herinneren. Mijn ouders hadden er (denk ik) weinig.

Een grootmoeder die ons (toen ook al!) wel eens wat te rumoerig vond, wilde wel eens waarschuwen dat we “met de toddejood(!)” mee zouden moeten. De andere oma noemde me “een rijke Jan Koolen(?)” als ik liet zien wat ik in mijn spaarpot had. Dat verwees zeker naar een stadgenoot die er warmpjes bij zat. Al waren er toen in Tilburg veel met die naam, ze zijn beslist niet allemaal rijk geweest.

Als we onnodig aan de huisdeur belden, heette het “opgetoeterd” [=weg wezen] of - bijna hetzelfde - “achterom is het kermis”.

Wie iets niet wist (of dat veinsde), kwam “van Gôol [Goirle] of van Giels [Gilze]” en kon dan “een tietaai” [ei van jonge hen], een slomerd, zijn. Brood of beschuit in melk was “luiwèèvepap”, zoals er later ook luiwèèvesoep [pakjes] ontstond.

En op de vraag ‘Wat eten we?’ was het antwoord steevast: huse-met-de-neus-ertusse of boksbonen-met-krenten of iets dergelijks. En over eten gesproken: “van brood worde groot en van mik worde dik”. Een zegswijze die zeker meer voorkomt in Brabant en wijst op het nu nog steeds actuele verschil tussen bruin brood en witte mik.

Op de speelplaats van de lagere (jongens!)school mocht meestal geen “drie-appelapap” [=soort bokspringen] gespeeld worden – te gevaarlijk!- maar toen ik met 15/16 jaar een grote jongen werd of was, kreeg ik een “drolle(n)vanger”, surrogaat voor een echte lange broek. Die liet overigens dan ook niet lang meer op zich wachten. Het zijn losse woorden, geen uitdrukkingen. Verdwenen herinneringen?

Versjes, rijtjes, spreuken en ezelsbruggetjes?

Misschien zijn ze na zoveel jaren inderdaad verdwenen. Bij mij, wellicht niet bij anderen. Maar met bijzondere woorden of uitdrukkingen die uitsluitend in één familie worden gebruikt, zijn er nog veel meer “talige herinneringen” op te halen. Bij ieder van ons: heel veel bij de een, mogelijk wat minder bij een ander.

Maar iedereen heeft ze. Dat zullen dan niet de spreekwoordachtige nabootsingen zijn uit het artikel in Rosdoek 151. Dat hoeft ook niet. Je zou ook heel goed eens kunnen nadenken over eigen versjes, rijtjes, spreuken of ezelsbruggetjes die tot lang na de oorlog in het onderwijs gebruikelijk zijn geweest om kennis aan te brengen en het geheugen te trainen. Bij menigeen zitten die nog vast in het hoofd. En als dat nog niet zo is: denk er eens over. Zeker dat flarden van toen samen weer een geheel kunnen vormen en dat die een boeiend beeld kunnen geven van hoe het toen ging. Wat bij voorbeeld te denken van de provincies van Nederland, alle landen van Europa met hoofdstad, de grote en de kleine Soenda-eilanden, plaatsen van Java en Sumatra, sterke werkwoordsvormen of – wat later – de voorzetsels met de derde of vierde naamval in het Duits? Is er niet nog veel meer . . .?

Een steen in een vijver?

Wie gooit nu een steen? Een of meer kleintjes mag ook! Als we die met elkaar blijven gooien, ontstaat er vanzelf beweging, een grote kring, die niet meer weg gaat. Dat is wat de bijdrage van Frans Teunis wilde bereiken en het lijkt een aardig idee om dat ook eens te proberen. Herinneringen van lezers dus, die we graag zien komen. Dat zou met aller hulp, ja zeker, nog wel eens tot een rubriek(je) kunnen leiden. Veel succes!

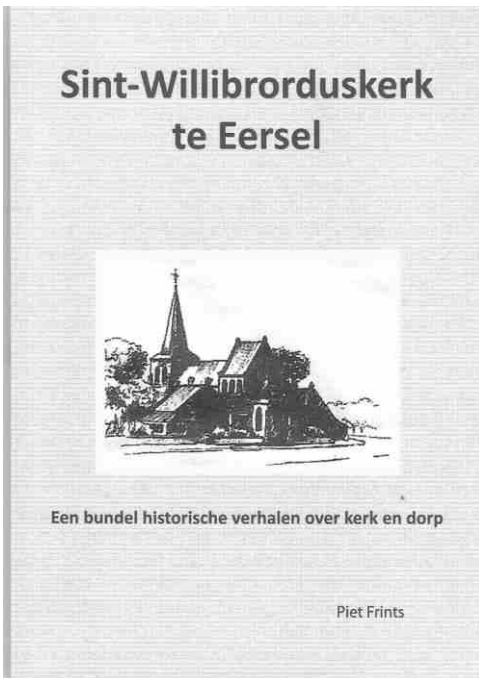
Harrie Grielen

Bundel historische verhalen over de kerk van Eersel

Bij gelegenheid van het afscheid van E. van Delden als pastoor van de St Willibrorduskerk in Eersel, is recentelijk een boekje verschenen over de kerk van Eersel. Het is een bundeling van artikelen die Piet Frints in de afgelopen jaren regelmatig gepubliceerd heeft in het parochieblad DE WENK en gebaseerd is op speurwerk in de archieven van de oude Eerselse parochie.

In een zesentwintigtal artikelen wordt de geschiedenis van de St. Willibrorduskerk in vogelvlucht opgehaald en worden interessante anekdotes en gebeurtenissen in de loop der eeuwen beschreven. In dit verband mag zeker genoemd worden het Register van de Heilige Geest van 1530 dat in wezen de boekhouding van de

armenzorg uit die tijd beschrijft alsmede de vondst van een tot dusver onbekend notulenschrift dat Piet van Woerkom geschreven heeft in de oorlogsjaren. Met name de alledaagse dingen die het leven van onze voorvaders bepaalden krijgen de aandacht. Het boekje sluit af met een bijdrage gewijd aan pastoor Aelen, die bijzonder geliefd was bij zijn parochianen.

Leden van de heemkundekring de Acht Zaligheden kunnen dit boekje bestellen bij Piet Frints - tel 0497 512197 of via de email p.frints@upcmail.nl. De kosten bedragen € 5,00 - excl. eventuele portkosten voor adressen buiten Eersel.

CHINEES-INDISCH-RESTAURANT

美華酒家

"MEI WAH"

5503 BK VELDHOVEN
Burg. v. Hoofflaan 83-89
Tel. 040-2534732
Fax. 040-2547073

5615 AB EINDHOVEN
Leenderweg 86
Tel. 040-2117557

Dagelijks geopend van: 11.00-22.30 uur

Exclusieve accommodatie voor Uw:

partijen - familiediners - lunch of diner met
zakelijke relatie - personeelsavonden - etc.

De boeken die besproken worden in
de boekenplank zijn verkrijgbaar bij

De Boekenlegger

Ook voor uw buitenlandse bestellingen bent u
bij ons van harte welkom

Nieuwstraat 28A 5521 CC Eersel
Tel.: 0497-512551 Fax.: 0497-513179
www.de-boekenlegger.nl info@de-boekenlegger.nl

VAN DE BOEKENPLANK

J. van Oudheusden, Erfgoed van de Brabanders, 304 blz. rijk geïllustreerd. Uitgave Erfgoed Brabant 2014. Prijs € 34,59.

“Dit boek gaat over de restanten uit het verleden van Noord-Brabant waarmee Brabanders en ook anderen zich verbonden voelen: over de Sint-Jan van Den Bosch en het Hermenieke van Bergeijk, over de brieven van Van Gogh en de fiets van Wim van Est, over het Markiezenhof in Bergen op Zoom en de arbeidershuisjes in Loon op Zand enz. enz. Het gaat kortom over het Brabants cultureel erfgoed.....” Deze tekst op de omslag van het boek geeft precies weer wat de schrijver met zijn vlotte stijl bedoeld en bereikt heeft: een soort erfgoed- canon van velerlei onderwerpen. De prachtige foto’s o.a. van Marc Bolsius maken dit werk tot een heerlijk boek, ook in “tussendoortjes” te lezen.

F. v.d. Maden en P. Vermeulen, Jacques Cuijpers 1850-1926, een veelzijdig meester, 2 delen in 632 blz., zeer rijk aan illustraties. Uitgave van Heemkundekring Zeelst Schrijft Geschiedenis. Prijs € 49.50. Het boek is te bestellen bij janbressers@hotmail.com en bij info@zeelstschrijftgeschiedenis.nl.

Hoe belangrijk zou J. Cuijpers voor zijn omgeving en daardoor ook voor velen na hem zijn? Een jarenlange zoektocht in archieven van kerk, gemeente, verenigingen en bij particulieren heeft ons het gewicht van deze Limburger, hoofd van de lagere school in Zeelst, doen kennen. Na een gedegen inleiding van Frank van der Made volgt in acht afdelingen het werk dat Cuijpers bijeengebracht heeft: 1. Eerst wat Mengelwerk, 2. Taalkunde met speciale aandacht voor het dialect van Limburg en

Brabant-Zeelst, 3. Volksverhalen, 4. Zeden en gebruiken, 5. Kinderrijmen, 6. Handschrift en Kalligrafie, en 7. Onze Lieve Vrouw ter Eik.

Dat er na zoveel jaren nog zoveel van het werk van Jacques Cuijpers achterhaald is, kan voor ons een teken zijn dat hij niet alleen in Zeelst en de naaste omgeving maar ook in Brabant veel nuttige arbeid verricht heeft. De verscheidene schrijvers voor de specifieke onderwerpen, met een speciale aandacht voor de kalligrafie, hebben ons een belangrijk en interessant boek bezorgd dat nog vaak geraadpleegd zal worden. Een bijgevoegde dvd geeft ons zicht op de documenten waarop dit vele nieuws gebaseerd is. Veel lees- en bij de kalligrafiën ook veel kijkplezier.

Hein Vera dr., ...Dat men het goed van den ongeboornen niet mag verkopen. Gemene gronden in de Meijerij van Den Bosch tussen hertog en hertgang 1000-2000.

334 blz. met veel foto's en afbeeldingen in rustige kleur. Prijs € 25.00. Uitg. Pictures Publishers 2014. ISBN 978-90-73187856. Het boek bevat 3 hoofdstukken: 1. De ontwikkeling van het landschap van de Meijerij (1000-2000), 2. Rechten op de gemeenschappelijke gronden, 3. Instituties en regelgeving.

Vera heeft zijn proefschrift zo bewerkt dat het voor een niet-ingewijde maar geïnteresseerde lezer door zijn prettige stijl een zeer leeswaardig werk geworden is. Hij beschrijft hoe de mens de afgelopen 1000 jaar met de directe omgeving omgegaan is in De Meijerij, Maasland, Oisterwijk, Peelland, Kempenland en Stad en vrijdom van 's-Hertogenbosch. Wat was het effect van zijn optreden. Wat waren de spelregels en hoe was het recht voor hem.

Dit proefschrift is een voortreffelijk document geworden met gegevens over de manier en het resultaat van de verandering van het landschap van heel Oost-Brabant. Het zal nog vele jaren door vakgenoten en belanghebbenden geraadpleegd (moeten) worden.

Kees Cornelissen

Interessant artikel

In het Noordbrabants Historisch Jaarboek, dl.31 (2014) staat op blz.17-45 een artikel van Karel Leenders over "De Duizelse Elzenbroeken. Landschapsgeschiedenis van een beemd die akker werd." Het gebied ligt 500 m. ten oosten van het gehucht De Hoef. Het meet bijna 6 ha. en is na de ruilverkaveling in de jaren 1960 niet meer als eenheid herkenbaar in het landschap. Het onderzoek is van belang om het grondgebruik in de laatste 600 jaar te zien en voor het maken van cultuurhistorische kaarten. Een deel van De Elzenbroeken werd in de 14de eeuw tot hooiland ontgonnen. Vanaf 17de eeuw is het zuidelijk deel opgehoopt met wat uit heide en potstal werd gehaald. Na 1850 werden de zo opgehoogde percelen omgezet in akkers.

Maar het artikel is interessant, omdat ook historische structuur van Duizel hierbij aan de orde komt, b.v. het bezit van de abdij van Tongerlo vanaf 1321 met de Tongerlose cijns, de hoeve van Postel van 1362, de gezagsuitbreiding van de hertog van Brabant, het bestuur van Duizel vóór en na 1813. Kortom een belangrijk artikel voor de geschiedenis van de gemeente Eersel. [Christ Thijssen]

Bij inleveren van
deze bon krijgt u
een Kerastase
ritueel t.w.v.
€15.00 voor €7.00.
Heeft u vragen?
Bel ons gerust!

www.denbarbier.nl, Hint 4, 5521 AH Eersel, 0497-514026

RSZK

voor
elkaar

De RSZK heeft een uitgebreid aanbod aan diensten waarmee we u kunnen ondersteunen bij hulp en zorg aan huis. Kijk voor meer informatie op de website of bel met het transferbureau.

Zelfstandig en vitaal thuis blijven wonen!

www.rszk.nl - transferbureau (0497) 33 17 63

DE ONZE MUZENVAL

ONTMOETINGSPLAATS ZALENVERHUUR LEESSTEK EXPOSITIE
FILM EVENEMENTEN TONEELZAAL HAP & DRINKPLEK MUZIEK

Sociaal Cultureel Centrum De Muzenval beschikt over diverse zalen die geschikt zijn voor vergaderingen, cursussen, bijeenkomsten, voorlichtingsavonden, workshops etc.

Ook heeft De Muzenval een mooie theaterzaal met 350 zitplaatsen waarin alle faciliteiten aanwezig zijn voor uw bedrijfsvergadering of seminar.

Bovendien kunt u altijd in onze gezellige foyer terecht voor een drankje of een hapje.

Dijk 7
5521 AW Eersel
0497 51 59 97
info@muzenval.nl
www.muzenval.nl

Tot ziens in De Muzenval!

